

УДК 005:37.091.212:63

Осадчук І.В.*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри менеджменту організації
Херсонського державного аграрного університету***Сендецька Ю.В.***студентка
Херсонського державного аграрного університету*

САМОМЕНЕДЖМЕНТ І ЙОГО РОЛЬ У ДОСЯГНЕННІ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ СТУДЕНТАМИ АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ФЕРМЕРАМИ

У статті розглянуто роль самоменеджменту в досягненні людиною, яка працює або планує працювати в аграрній сфері, життєвого успіху. Висвітлено розуміння життєвого успіху студентами аграрного університету та фермерами. Визначено основні причини (обмеження), що заважають їм досягати успіху в навчанні, роботі та особистому житті.

Ключові слова: самоменеджмент, задоволеність роботою, рівень матеріального добробуту, життєвий успіх, обмеження, що перешкоджають діловій кар'єрі.

Осадчук И.В., Сендецкая Ю.В. САМОМЕНЕДЖМЕНТ И ЕГО РОЛЬ В ДОСТИЖЕНИИ ЖИЗНЕННОГО УСПЕХА СТУДЕНТАМИ АГРАРНОГО УНИВЕРСИТЕТА И ФЕРМЕРАМИ

В статье рассмотрена роль самоменеджмента в достижении человеком, который работает или планирует работать в аграрной сфере, жизненного успеха. Раскрыто понимание жизненного успеха студентами аграрного университета и фермерами. Определены основные причины (ограничения), которые мешают им достигать успеха в учебе, работе и личной жизни.

Ключевые слова: самоменеджмент, удовлетворённость работой, уровень материального благосостояния, жизненный успех, ограничения, препятствующие деловой карьере.

Osadchuk I.V., Sendets'ka Y.V. SELF-MANAGEMENT AND ITS ROLE IN WINNING SUCCESS BY THE STUDENTS OF AGRICULTURAL UNIVERSITY AND FARMERS

The article discusses the role of self-management in winning success by a man who works or plans to work in the agricultural sector. It reveals the understanding of life success by the students of agricultural University and farmers. The main reasons (restrictions) that prevent them from winning success in education, work and personal privacy are defined.

Keywords: self-management, job satisfaction, level of material well-being, life success, restrictions which prevent from business career.

Постановка проблеми. Часто чуємо, що життєвий успіх як рулетка: до однієї людини приходить, до іншої – ні. Але ж людина – сама творець свого щастя, і якщо у неї є бажання досягти успіху в житті, то вона буде працювати над собою. Досягненню успіху в навчанні, роботі і в особистому житті сприяє оволодіння методами і прийомами самоменеджменту.

Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що багато керівників, у тому числі й голів фермерських господарств, у процесі управління та вирішення низки різноманітних, взаємопов'язаних господарських завдань недостатньо виявляють організованість, відповідальність, не вміють раціонально використовувати робочий час тощо. Тобто вони не знають, навіщо, як і не вміють здійснювати самоменеджмент. Але ж він важливий як для розвитку кар'єри, так і в особистому житті, адже володіння системою знань і вмінь із самоменеджменту є однією з основних умов досягнення людиною життєвих цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самоменеджмент є відносно новим поняттям в управлінській науці, однак у науковій літературі вже досить широко відображено проблеми його становлення і розвитку.

Більшість ранніх концепцій самоменеджменту носили прикладний характер і мали центральну ідею, для реалізації якої розробниками формувалася блок технологій самоменеджменту. Так, перша концепція самоменеджменту була створена представником німецької Раціональної школи менеджменту Л. Зайвертом, який розглядав самоменеджмент виключно як сукупність технологій управління часом [1]. Друга концепція самоменеджменту, авторами якої є М. Вуджок і Д. Френсіс, була побудована

на ідеї обмежень [2]. Існувала і ціла низка інших концепцій, однак наукове осмислення проблеми самоменеджменту прийшло в середині 90-х років ХХ ст. і вперше знайшло відображення в публікаціях В. Карпичева, де було описано спробу автора позначити контури міждисциплінарної моделі самоменеджменту, що спирається на сукупність людинознавчих наук [3].

Проведений аналіз останніх досліджень свідчить про те, що сучасні дослідники досі не дійшли згоди щодо визначення самоменеджменту та його базових понять. Наприклад, у зарубіжних публікаціях досі зустрічається отождолення самоменеджменту і тайм-менеджменту [4–6]. А ось у межах нашого дослідження інтерес викликає визначення самоменеджменту як умови особистого та професійного успіху людини [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Успіх кожного працівника, тим більше керівника, є важливою складовою частиною успішної діяльності будь-якого підприємства. Враховуючи специфіку вітчизняного агробізнесу (як правило, невеликий розмір сільськогосподарських підприємств, насамперед фермерських господарств, сезонний характер робіт, високий ступінь ризику, необхідність прийняття значної кількості незапрограмованих рішень, ненормований робочий день тощо), досягнення успіху фермерами шляхом практичного використання системи самоменеджменту набуває ще більшої ваги. Та далеко не кожна людина є успішною. А для виправдання своєї «неуспішності» більшість людей знаходить пояснення, вказуючи на те, що, як їм здається, заважає досягти успіху.

Проблема невміння здійснювати самоменеджмент не з'являється в житті фермера, як і будь-якого мене-

джера, що працює в аграрній сфері, нізвідки. Вона бере початок із дитячих років, і кожну людину потрібно вчити вирішувати її. Особливу увагу вирішенню цієї проблеми слід приділяти у вищих навчальних закладах, де навчають студентів, що планують працювати на керівних посадах аграрних підприємств.

У доступних наукових джерелах ми не знайшли інформації щодо того, що дійсно заважає студентам, які отримують освіту в аграрних ВНЗ за напрямом «Менеджмент», та фермерам досягати успіху в навчанні, роботі та особистому житті, а також стосовно того, як вони розуміють життєвий успіх, і те, яку роль відіграє самоменеджмент у процесі його досягнення.

Мета статті полягає у визначенні ролі, яку відіграє самоменеджмент у досягненні студентами-менеджерами аграрного університету та фермерами успіху в навчанні, роботі та в особистому житті.

Об'єкт дослідження – сукупність респондентів загальною кількістю 140 осіб, із них: 70 студентів-менеджерів, що навчаються на I–IV курсах ДВНЗ «ХДАУ» (напрямок «Менеджмент»), і 70 голів фермерських господарств Херсонської та Миколаївської областей.

Предмет дослідження – процес реалізації студентами, які отримують освіту у ДВНЗ «ХДАУ» за напрямом «Менеджмент», і фермерами Херсонської та Миколаївської областей прагнення досягти життєвого успіху шляхом самоменеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході теоретичного дослідження було встановлено, що тлумачні словники дають категорії «успіх» таке визначення: «Це гарні результати у роботі, у навчанні... у певній справі, у досягненні поставленої цілі, визнання цього... з погляду оточуючих, суспільне визнання чогось, чийось досягнень» [8].

Самоменеджмент у сучасній науковій літературі розглядається у вузькому і широкому розумінні. Вважається, що вузьке трактування самоменеджменту як індивідуальної технології використання робочого часу дав Л. Зайверт: «Це послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних практичних методів роботи у повсякденній діяльності, для того щоб оптимально і зі змістом використовувати свій час» [1]. У широкому розумінні самоменеджмент визначають як ефективне самоврядування, об'єктивно пов'язане як із людською природою (біоритми, генетична програма), так і з організацією (речей, людей, ідей, відносин) та соціальним управлінням [9].

За результатами аналізу сучасних підходів до визначення самоменеджменту можна констатувати, що категорію «самоменеджмент» можна визначити як:

1) процес планування, організування, мотивування і самоконтролю для результативного та ефективного досягнення визначених цілей;

2) особливий вид свідомої людської діяльності, спрямований на: активізацію і продуктивне використання власних ресурсів особистості та залучених із зовнішнього середовища ресурсів; організацію таких процесів життєдіяльності особистості, як праця, використання вільного часу, кар'єра; визначення результатів її діяльності (рівень кваліфікації, особисті якості, імідж) та забезпечення її піднесення;

3) систему наукових знань, мистецтва та досвіду, втілених у діяльності людини для досягнення встановлених цілей шляхом використання власної праці, інтелекту і мотивів поведінки;

4) обов'язкову умову ефективного використання базових ресурсів особистості, таких як час, активність та освіченість, для досягнення життєвого успіху.

Серед завдань дослідження було: за допомогою анкетування вивчити, як розуміють життєвий успіх представники різних груп респондентів (ознаки групування: фермер/студент, стать), як вони оцінюють свій рівень прагнення до успіху і що роблять для досягнення життєвого успіху. За результатами анкетування мало бути визначено співвідношення (у %) задоволеності студентів та фермерів навчанням, роботою та особистим життям, душевного спокою, пов'язаного і не пов'язаного з відсутністю матеріальних проблем, та певного рівня матеріального добробуту, а також виявлено основні причини (обмеження), що на думку студентів і фермерів заважають їм досягати успіху, та шляхи, які вони обирають для подолання цих обмежень.

Дослідження показало, що в основі мотиваційної сфери студентів – майбутніх менеджерів і фермерів поряд з іншими потребами знаходиться потреба в досягненні – прагнення особистості до поліпшення існуючих або отриманні унікальних результатів своєї діяльності, що зорієнтовані на досягнення певних цілей. У структурі цієї потреби є дві основні складові частини: прагнення до досягнення успіху і бажання уникнути невдачі. Остання складова – вторинна. Однак унаслідок несприятливого досвіду особистості вона може актуалізуватися, що виявляється в появі тривоги, занепокоєння, чутливості до будь-якого роду зауважень.

Анкетування студентів, які отримують освіту у ДВНЗ «ХДАУ» за напрямом «Менеджмент», показало, що 50% студенток оцінюють свій рівень прагнення до успіху як високий, а інші 50% – як середній. Співвідношення відповідей студентів чоловічої статі складає 4:1 на користь високого рівня прагнення до успіху, що у відсотках становить, відповідно, 80% і 20%. Анкетування в групі фермерів виявило однакові результати серед чоловіків і жінок: 75% респондентів оцінюють свій рівень прагнення до успіху як середній, а 25% – як високий. Як бачимо, більшість студентів оцінюють власне прагнення до успіху як високе, а більшість фермерів вважає, що воно знаходиться на середньому рівні. Жоден респондент не оцінює своє прагнення до успіху як низьке.

Причин високої оцінки студентами власного прагнення до успіху може бути декілька. Так, за результатами проведених досліджень було виявлено, що майже 60% студентів економічного факультету ДВНЗ «ХДАУ» мають завищену самооцінку, при цьому 22% із них у більшості ситуацій не виявляють ініціативи, а 13% – уникають відповідальності. Встановлено, що 14% студентів, які мають завищену самооцінку, не задоволені своїм становищем у ВНЗ, де, на їхню думку, мало ситуацій, в яких вони могли б проявити свої здібності і вміння, довести перевагу над іншими й отримати визнання.

Фермери з високою потребою в досягненні успіху та реалістичною самооцінкою виявляють реалістичність у постановці та виборі цілей, їм краще працювати в ситуаціях, які передбачають їх особисту відповідальність під час досягнення мети. А фермери з високою потребою в досягненні успіху та завищеною самооцінкою, щоразу ставлячи перед собою недосяжні цілі, з часом почали діяти інакше: тепер вони ставлять такі цілі, щоб точно вистачило сил їх досягти, а досягнувши їх – отримують задоволення, навіть якщо для цього не потрібно було докладати значних зусиль. Це надає їм більше шансів задовольнити потребу в досягненні успіху, однак не приносить справжнього успіху в їх підприємницькій діяльності.

Кожна людина прагне бути щасливою, досягти успіху як у навчанні, роботі, так і в особистому житті. Рівень прагнення до досягнення успіху в кожного різний. Крім того, кожна людина розглядає життєвий успіх по-різному. Для когось це досягнення високого рівня матеріального добробуту, а для іншого – дружна сім'я, хобі та цікава робота. Можливо, успіх – це поєднання матеріального благополуччя та душевного спокою, пов'язаного і не пов'язаного з відсутністю матеріальних проблем? Чи це тепло, заряд позитивної енергії, отримуваної в колі сім'ї та в колі своїх колег по роботі? А можливо, життєвий успіх – це моральна задоволеність?

У табл. 1 показано, як розглядають життєвий успіх студенти – майбутні менеджери та фермери.

Таблиця 1
Розуміння життєвого успіху студентами аграрного університету і фермерами

Складові життєвого успіху	Студенти		Фермери	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Моральна задоволеність навчанням, роботою, %	14,3	20,0	16,0	27,0
Моральна задоволеність особистим життям, %	22,9	28,8	37,0	23,0
Душевний спокій, пов'язаний із відсутністю матеріальних проблем, %	27,1	20,0	18,0	33,0
Душевний спокій, не пов'язаний із відсутністю матеріальних проблем, %	17,8	11,8	16,0	4,0
Певний рівень матеріального добробуту, %	17,9	19,4	13,0	13,0
Разом, %	100,0	100,0	100,0	100,0

За результатами анкетування можна зробити висновок, що студентки та фермери чоловічої статі найбільше прагнуть душевного спокою, пов'язаного з відсутністю матеріальних проблем, а хлопці-студенти та жінки-фермери – моральної задоволеності особистим життям. Друге почесне місце серед складових елементів життєвого успіху студентки віддали моральній задоволеності особистим життям, чоловіки-фермери – моральній задоволеності роботою, хлопці-студенти – моральній задоволеності навчанням та, як і жінки-фермери – душевному спокою, пов'язаному з відсутністю матеріальних проблем.

Відсутність матеріальних проблем, на думку різних груп респондентів, може забезпечити середньомісячний дохід у розмірі: для студенток – 5 850 грн. на місяць, для хлопців-студентів – 12 575 грн. на місяць; для фермерів жіночої статі – 10 000 грн. на місяць, а для чоловіків-фермерів – 14 000 грн. на місяць.

Анкетування дало змогу визначити основні причини (обмеження), що заважають фермерам та сту-

дентам, які отримують освіту в ДВНЗ «ХДАУ» за напрямом «Менеджмент», досягати успіху в навчанні, роботі та особистому житті (табл. 2).

Більшість студентів основною перешкодою в досягненні успіху називають невміння здолати свої слабкості, а більшість фермерів – нестачу навичок розв'язування проблем. При цьому як студенти-менеджери, так і фермери вважають: для того щоб подолати основні перешкоди в досягненні успіху в навчанні, роботі та особистому житті, вони обирають такі способи вирішення проблем: 62,5% студенток, 57% фермерів жіночої статі та 81% фермерів чоловічої статі – «подвоєння», тобто максимальне використання часу і можливостей, а 75% хлопців-студентів, крім «подвоєння», назвали підтримку фізичного здоров'я. Однак дослідження показало, що в дійсності більше 60% респондентів не вміють раціонально використовувати свій час, 53% фермерів не бажають здійснювати делегування повноважень. Крім того, фермери вказують на відчуття нестачі вмінь методично й раціонально працювати над розв'язанням проблем, а це означає нестачу вмінь приймати якісні управлінські рішення та реалізовувати їх. Однак для подолання цих обмежень вони навіть не намагаються застосувати наукові методи, обрати дієві способи, а це породжує нагромадження нерозв'язаних проблем, що з часом паралізує дії фермера як керівника.

Окремо слід сказати про спосіб подолання обмежень, який обирають хлопці-студенти, – підтримку фізичного здоров'я. Цей спосіб є досить дієвим, адже між фізичним і психічним станом людини існує нерозривний зв'язок. Помірні заняття в спортзалі допомагають прискорити обмін речовин, підвищують загальний тонус організму, наповнюють тіло енергією. Це дає людині відчуття сили і впевненості, а ці відчуття позитивно транслюються на її психологічний стан.

Здолати виявлені в ході дослідження обмеження, що заважають досягати життєвого успіху, студенти і фермери можуть із допомогою самоменеджменту, який повинен займати важливе місце в житті кожної людини, адже його головна мета полягає у досягненні кожним із нас особистого і професійного успіху завдяки: самовизначенню (самостійному вибору і встановленню власних цінностей, норм поведінки, з'ясуванню своїх потреб і можливостей, визначенню прийнятних для нас способів поведінки, а також критеріїв, за якими ми самі оцінюємо себе і свої досягнення); оптимальному й ефективному використанню особистих ресурсів (насамперед часу) і власних можливостей; послідовному і цілеспрямованому застосуванню випробуваних методів будь-якої роботи (розумової, фізичної, управлінської, побутової тощо) у щоденній практиці; вмінню перемогти у боротьбі із зовнішніми обставинами, долати перепони, які виникають як у навчанні, на роботі, так і в особистому житті.

Для того щоб життєвий успіх не був лише мрією студентів, які отримують освіту в ДВНЗ «ХДАУ» за

Таблиця 2
Основні обмеження, що заважають студентам аграрного університету і фермерам досягати успіху

	Студенти		Фермери					
	жінки	%	чоловіки	%	Жінки	%	чоловіки	%
1. Невміння здолати свої слабкості	63		1. Невміння здолати свої слабкості	50	1. Нестача навичок розв'язування проблем	60	1. Нестача навичок розв'язування проблем	60
2. Невміння ставити перед собою чіткі цілі	25		2. Нестача навичок розв'язування проблем	38	2. Невміння здолати свої слабкості і ставити перед собою чіткі цілі	40	2. Невміння впливати на людей	50
3. Невміння управляти собою	25		3. Невміння економити	12	3. Невміння економити та управляти собою	40	3. Відсутність творчого підходу	40

напрямом «Менеджмент», із першого курсу їх слід навчати основам самоменеджменту. А щоб досягнення успіху в роботі і особистому житті стало реальністю для фермерів, їм необхідно пропонувати підвищення кваліфікації, наприклад на відповідних курсах, де значна кількість часу буде відводитися формуванню вмінь самоменеджменту, або на спеціальних тренінгах із формування вмінь здійснювати тайм-менеджмент, установлювати чіткі цілі, делегувати повноваження, формулювати і розв'язувати проблеми, приймати та реалізовувати якісні рішення, виявляти і долати власні слабкості, організовувати особисту працю, економити ресурси, підтримувати власне здоров'я тощо. Слід також активно пропагувати самоосвіту і самовдосконалення кожної особистості в площині самоменеджменту.

Висновки. Самоменеджмент відіграє у житті кожної людини важливу роль. Він є обов'язковою умовою досягнення студентом, який тільки мріє працювати менеджером аграрного підприємства, та фермером успіху, адже сформована система знань і вмінь, що дає змогу управляти часом і перебігом власного життя, організовувати власну діяльність і здійснювати комунікації, розв'язувати проблеми, приймати та реалізовувати незапрограмовані рішення, економити ресурси, долати власні слабкості, допоможе кожному з них стати цілеспрямованою, організованою, творчою особистістю, що означає почувати себе зібраним, володіти ситуацією, бути готовим використовувати всі наявні можливості та здатним упоратися з будь-якими проблемами і несподіванками на життєвому шляху. Крім того, давня мудрість каже, що хто не навчиться керувати собою, той не зможе управляти іншими.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі: генерування, пошук та реалізація сучасних

ідей та інноваційних методів боротьби з виявленими у ході дослідження обмеженнями, що найбільше заважають студентам, які планують здійснювати управлінську діяльність в аграрній сфері, та фермерам досягати успіху в навчанні, роботі та особистому житті; дослідження проблеми формування життєстійкості (інтегративної психологічної якості, що включає в себе здатність приймати виклик долі, інтернальний локус контролю з прийняттям відповідальності за події, які відбуваються, цілеспрямованість дій) сільського жителя в процесі створення психологічної основи для здійснення самоменеджменту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зайверт Л. Ваше время – в ваших руках. Советы руководителям, как эффективно использовать рабочее время / Л. Зайверт; пер. с нем. – М.: Экономика, 2001. – 267 с.
2. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя-практика / М. Вудкок, Д. Фрэнсис. – М.: Дело, 2001. – 320 с.
3. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента: [учеб. пособ.] / Н.П. Лукашевич; 2-е изд., испр. – Киев: МАУП, 2002. – 360 с.
4. Бишоф А. Самоменеджмент: эффективно и рационально / А. Бишоф, К. Бишоф; 3-е изд., испр. – М.: Омега-Л, 2008. – 124 с.
5. Добротворский И.Л. Самоменеджмент: практическое руководство для решения повседневных проблем: эффективные технологии / И.Л. Добротворский. – М.: Приор-издат, 2003. – 267 с.
6. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем. Искусство само-маркетинга / П.Г. Перерва. – Х.: Фактор, 2010. – 480 с.
7. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный: Св. 136000 словар. ст., ок. 250000 семант. единиц: в 2-х т. / Т.Ф. Ефремова. – М.: Рус. яз., 2000.
8. Менеджмент: [учебник для прикладного бакалаври ата] / Под общ. ред. Н.И. Астаховой, Г.И. Москвитина. – М.: Юрайт, 2014. – 422 с.